

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету історії та
міжнародних відносин

Ольга МАКЛЮК

« 29 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ

підготовки бакалавра
денної та заочної форм здобуття освіти
освітньо-професійної програми Історія
спеціальності 032 Історія та археологія
галузі знань 03 Гуманітарні науки

ВИКЛАДАЧ: Ігнатуша Олександр Миколайович, д.і.н., професор кафедри давньої і
нової історії України та методики навчання історії

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри давньої і нової історії
України та методики навчання історії

Протокол №2 від "28"серпня 2025 р.
Завідувач кафедри давньої і нової історії
України та методики навчання історії

Галина ТУРЧЕНКО

Погоджено
Гарант освітньо-професійної
програми

Ірина КРИВКО

2025 рік

Зв'язок з викладачем:

E-mail: ioleksa@outlook.com

Сезн ЗНУ повідомлення: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944>

Телефон: (061)228-76-32

Інші засоби зв'язку: Google-Meet <https://meet.google.com/muw-cggz-avg> ;

ZOOM <https://us06web.zoom.us/j/5154756024?pwd=UHY5cnB3R09rN2lPaklCT2NYeHh5UT09>

Кафедра: давньої і нової історії України та методики навчання історії, 5 навч. корпус, к. 319.

1. Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Історія релігійних спільнот України» є формування у студентів системних знань про історичний розвиток релігійних спільнот України як невід'ємної складової європейської та світової історії, а також розуміння їхньої ролі в суспільно-політичних процесах, культуротворчих практиках і формуванні української ідентичності.

Основними **завданнями** дисципліни «Історія релігійних спільнот України» є:

– Проаналізувати історичні умови виникнення, еволюції та взаємодії релігійних спільнот на українських землях у різні історичні періоди.

– Ознайомити студентів із ключовими конфесіями України та їхнім внеском у розвиток культури, освіти, державності й суспільних інституцій у європейському та світовому контексті.

– Сформувати навички критичного опрацювання джерел з історії релігії, включно з умінням аналізувати церковно-історичні тексти, візуальні матеріали, усні традиції та наукові теорії.

– Пояснити роль релігійних спільнот у суспільно-політичних процесах, міжетнічних взаєминах та формуванні української національної ідентичності.

– Розвинути здатність застосовувати історичні методи та релігієзнавчі знання для аналізу, оцінювання й прогнозування суспільних явищ, у яких релігійний фактор відіграє значну роль.

Препреквізити: ППН 10 Давня та нова історія України; ППН 6 Історія раннього нового часу; ППН 13 Джерелознавство; ППОП 3 Етнологія України; ППОП 6 Музеєзнавство; ЗП 7 Інформаційні технології в історії.

Кореквізити: ППН 7 Нова історія Західної Європи та Північної Америки; ППН 9 Історія країн Сходу.

Постреквізити: ППН 11 Новітня історія України; ППН 14 Історіографія; ППОП 2 Історія країн Центральної та Південно Східної Європи.

Паспорт навчальної дисципліни

Нормативні показники	Денна форма здобуття освіти	Заочна форма здобуття освіти
1	2	3
Статус дисципліни	Вибіркова	
Семестр	6-й	6-й
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість годин	90	
Лекційні заняття	32 год.	6 год
Практичні заняття	32 год.	4 год
Самостійна робота	26 год.	80 год.
Консультації	Згідно з розкладом: https://h7.cl/1hhBA	
Вид підсумкового семестрового контролю:	Залік	
Посилання на електронний курс у СЕЗН ЗНУ (платформа Moodle)	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	

2. Методи досягнення запланованих освітньою програмою компетентностей і результатів навчання

Компетентності/ результати навчання	Методи навчання	Форми і методи оцінювання
СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.	Проблемно-орієнтовані лекції. Аналітичні дискусії. Робота з кейсами (історичні ситуації, конфесійні конфлікти, моделі взаємодії церкви й держави)	Аналітичне есе. Усний аналіз кейсу. Тестові та відкриті питання, що перевіряють причинно-наслідкові зв'язки.
СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.	Робота з документальними джерелами, архівними та візуальними матеріалами. Міні-проекти та презентації. Семінарське заняття.	Анотація або коментар до джерела. Рецензування. Презентація результатів міні-дослідження. Оцінювання участі в семінарі.
СК 13. Здатність аналізувати події і процеси національної історії у загальноєвропейському контексті.	Порівняльно-історичний аналіз. Робота з картами. Тематичні дискусії про європейські паралелі. Семінарське заняття.	Порівняльне письмове завдання. Тематичний тест. Усний виступ на семінарі. Залік.
СК 14. Здатність дотримуватись концепції міжнародного та міжкультурного діалогу.	Дискусії у форматі «круглого столу». Аналіз міжконфесійних взаємин у різні епохи. Робота з етнографічними матеріалами.	Рефлексивне есе про міжкультурний/міжконфесійний діалог. Оцінювання участі в дискусіях. Практичне завдання з аналізу ситуації.
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	Семінарське заняття. Робота з цифровими архівами. Аналіз візуальних, усних, речових джерел.	Письмовий аналіз джерела. Практична робота на семінарі. Тест із джерелознавчих понять, пов'язаних з історією релігійних спільнот.
ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.	Проблемні лекції. Обговорення сучасних релігійних процесів у контексті історії. Робота з аналітичними матеріалами.	Аналітичне есе. Усний аналіз сучасної ситуації з історичними паралелями. Тематичний тест. Залік.
ПРН 11 Здійснювати аналіз	Метод кейс-стаді.	Усний аналіз кейсу.

ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.	Моделювання історичних ситуацій. Тематична дискусія.	Письмова або усна робота з реконструкції історичного контексту. Взаємне рецензування. Експертна оцінка викладача.
ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.	Дискусії, рольові моделювання. Підготовка публічних виступів. Робота в групах.	Презентація. Оцінювання комунікативних навичок у груповій роботі. Усний виступ.
ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.	Порівняльний аналіз конфесійних традицій. Робота з етнографічними матеріалами. Дискусії про релігійно-культурні практики. Семінарське заняття.	Письмове порівняльне завдання. Есе про релігійно-культурне різноманіття. Оцінювання участі в семінарі.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ УКРАЇНИ ДАВНЬОЇ ТА НОВОЇ ДОБИ

Тема 1. Теоретичні основи вивчення історії релігійних спільнот України.

Релігія і церква в житті українського народу. Об'єкт, предмет і завдання навчальної дисципліни. Питання академічної доброчесності при вивченні дисципліни. Міждисциплінарні підходи та методи вивчення історії релігійних спільнот України. Періодизація курсу. Джерела з історії релігії та церкви в Україні. Наукові публікації джерел. Архівні масиви джерел. Усна історія. Етапи та проблеми історіографії досліджень історії релігійних спільнот України.

Тема 2. Релігії давнього населення України.

Археологічні свідчення про релігійні уявлення спільнот на території прадавньої України. Релігійні уявлення доби енеоліту-бронзи. Артефакти Трипільської культури (V–III тис. до н.е.). Релігія та міфологія кочових народів Північного Причорномор'я I тис. до н. е. : киммерійців, скіфів, сарматів. Язичництво давніх слов'ян. Міфологія, демонологія, церковна організація.

Тема 3. Християнізація Русі та її цивілізаційні наслідки (X–XIII ст.)

Початки християнства на Русі. Іноземні джерела про хрещення русів. Аскольдове хрещення. Літописні свідчення. Володимирове хрещення: легенди, гіпотези, факти. Соціально-політичні і культурні ресурси та динаміка процесу християнізації. Заснування та канонічний статус Київської митрополії. Перші Київські митрополити. Митрополит Іларіон. Єпархіяльний устрій. Парафії та монастирі. Чернецтво на Русі: ідейні та соціальні джерела, особливості, суспільне значення. Київське християнство. Формування української релігійної традиції: етапи, чинники та характерні риси. Цивілізаційні наслідки християнізації Русі. Вселенський розкол християнської церкви (1054) та його значення для церковно-релігійне життя Русі. Вплив монгольської навали на церковне життя Русі. Перенесення митрополичої кафедри до Володимира-на-Клязьмі (1299 р.) та Москви (1325 р.). Утворення Галицької митрополії (1302–1303 рр.).

Тема 4. Церква в Україні литовсько-польської доби (XIV–XVI ст.). Поділ Київської

митрополії.

Становище православної церкви у Великому князівстві Литовському, Руському і Жемайтійському. Експансія католицизму на західноукраїнських землях. Міждержавна боротьба за Київську митрополичу кафедру. Кревська (1385) та Городельська унії (1415) як чинники релігійних процесів у православному середовищі. Православний собор у Новогрудку 1415 р. Митрополит Григорій Цамблак. Вплив Флорентійської унії (1439) на церковно-релігійне життя в українських землях. Обрання митрополита Київського у Москві (1448). Поділ Київської митрополії (1458 р.) у проекції відносин між Константинополем, Римом, Варшавою та Москвою. Зміна статусу православної церкви у Великому князівстві Литовському, Польському королівстві та Речі Посполитій. Українське канонічне право XV–XVI ст. Братський рух та його наслідки. Початки протестантизму в українських землях та його вплив на православну церкву. Релігійна полеміка. Унійні проекти. Укладення Берестейської унії (1596 р.). Вплив унії на суспільно-церковне життя.

Тема 5. Церковне життя козацької України у XVII–XVIII ст.

Уніатська митрополія в першій половині XVII ст. Митрополит Йосиф Рутський. Спроби об'єднання українських церков та створення єдиного Києво-Руського патріархату. Місце релігійного питання у світогляді та соціальній боротьбі козацтва за свої права. Боротьба за віру наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Гетьман Петро Сагайдачний. Відновлення ієрархії православної церкви (1620 р.). "Пункти заспокоєння народу руського" (1632 р.). Митрополит Петро Могила. Зміцнення православної церкви та нові спроби відновлення церковної єдності. Релігійне питання і церковний фактор у добу Української революції середини XVII ст. Антимосковська позиція митрополита Сильвестра Косова. Константинопольські орієнтири митрополита Йосифа Нелюбович-Тукальського. Московська дипломатична місія дяка Микити Алексеєва до Константинополя та її наслідки для Київської митрополії. Висвята Гедеона Святополк-Четвертинського на митрополита Київського у Москві (1686). Анексія Київської митрополії Москвою. Церковний устрій Запорозьких Вольностей. Іудаїзм та іслам на українських землях у XVII–XVIII ст.

Тема 6. Релігійні спільноти України між тиском імперій та викликами модернізації (XVIII – початок XX ст.)

Наступ російського царизму на автономію Київської митрополії. Зміни у правовому статусі та організації церкви. Втрата Києвом церковно-адміністративного значення. Витіснення української мови з церковного середовища. Ліквідація греко-католицької церкви на Правобережній Україні (1839 р.), Холмщині, Підляшші (1875 р.). Спротив української церкви російській інтеграції. Релігійно-церковний потенціал українського національного відродження. Проблеми церковного розвитку українців у складі Австрійської імперії. Відновлення Галицької митрополії (1807 р.). Піднесення Буковинської єпархії до статусу митрополії (1873 р.). Уніатська церква на Закарпатті. Роль греко-католицької церкви в українському національному відродженні. Модернізація суспільства та її вплив на релігійність населення історичних регіонів України. Секуляризація. Формування поліконфесійності. Релігійні спільноти національних меншин. Іноземна колонізація та протестантські рухи в Україні. Українська мова у церковному житті. Українські переклади Святого Письма. Ідеї демократизації церкви і релігійного вільнодумства в українському суспільстві. Національний церковний рух в Україні на початку XX ст. Ідеї церковної автономії та автокефалії. Релігійна карта півдня України.

Змістовий модуль 2. РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ УКРАЇНИ НОВІТНЬОЇ ДОБИ**Тема 7. Релігійні спільноти в українській національній революції 1917–1921 рр.**

Релігійні запити революції. Демократичний рух в церкві після Лютневої (1917 р.) революції. Організаційне становище конфесій в УНР та Українській Державі. Рух за автокефалію православної церкви. Особливості релігійної політики Української Центральної Ради та гетьманату Павла Скоропадського. Всеукраїнський православний церковний Собор 1918 р. Здобуття автономного статусу Української православної церкви. Національні церковні реформи Директорії УНР. Закон уряду УНР про автокефалію Української православної церкви. Російська

агресія в Україні та її релігійні форми (1917–1920 рр.). Церковний собор у Ставрополі (1919) та ігнорування ним питань церковної самостійності України. Тимчасове вище церковне управління на Півдні Росії (1919–1920 рр.). Організаційно-правові засади радянської релігійної політики та становище християнської церкви. Греко-католицька та Римо-католицька церква в епоху революції. Протестантизм і релігії національних меншин в Україні в умовах революційних викликів 1917–1921 рр. Релігійні процеси на Запоріжжі.

Тема 8. Трагедія українських церков 20–30-х рр. ХХ ст.

Ідейні, політичні та соціальні джерела радянської політики нищення релігії та церкви в Україні. Напрямки, форми і масштаби руйнації церкви в Україні. Економічний тиск на релігійні спільноти. Антирелігійна пропаганда. Адміністративне та кримінальне переслідування членів церковних організацій. Розкол українського православ'я. Антирелігійні кампанії. Закриття церков. Репресії проти духовенства і віруючих. Знищення інституційованої релігійності. Утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), особливості її ідеології, складу, діяльності. Українізація церковного життя. Митрополит Василь Липківський. Церковні собори УАПЦ 1927 і 1930 рр. Справа «Спілки Визволення України» та розгром УАПЦ (1930). Всеукраїнський центральний тимчасовий організаційний комітет з відновлення УАПЦ (ВУЦТОК) (1930). Українська Православна Церква (1931–1938), особливості її організації та служіння. Митрополит Іван Павловський. Знищення церкви більшовицьким режимом. Обновленський рух та організація Української синодальної церкви. Собори 1925 і 1927 рр. Непослідовність її автокефалії та українізації. Еволюція обновленства. Митрополит Пимен Пегов. Українська соборно-єпископська церква як канонічна альтернатива УАПЦ. Її лідери: архієпископ Павло Погорілко, митрополит Феофіл Булдовський. Екзархат Російської православної церкви в Україні (1921 р.) та скасування автономії Української православної церкви Московським патріархатом (1924 р.). Послання митрополита Михаїла Єрмакова (1927 р.). Всеукраїнські протестантські об'єднання: їх лідери та особливості організації. Доля іудейських, караїмських і мусульманських громад в радянській Україні. Особливості церковно-релігійного життя Запорізького краю 20–30-х рр. ХХ ст.

Західноукраїнські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. Особливості національної політики нових держав щодо українців і релігійних меншин. Місце православної, греко-католицької та протестантських церков у житті українського населення. Відмінності у структурі, богослов'ї, культурній ролі конфесій. Політика Польщі щодо релігійних організацій українців. «Ревіндикація». Спроби опору колонізації та асиміляції. Митрополит Андрей Шептицький у збереженні національної ідентичності та духовності. Освітня, культурна та просвітницька діяльність УГКЦ. Вплив російського православ'я та політика Чехословаччини й Румунії. Протестантські громади та їх активність: баптисти, адвентисти, п'ятидесятники. Юдейські громади, їх релігійна, освітня та культурна інфраструктура: синагоги, школи, політичні партії. Церкви як фортеці культури, мови, освіти. Роль релігійних спільнот у протистоянні асиміляції та збереженні національної пам'яті.

Тема 9. Релігійні спільноти України під німецькою окупацією (1941–1944)

Спроба Московської патріархії встановити контроль над новоприєднаними до СРСР українськими землями (1939–1941). Активізація церковного життя в Україні в умовах Другої світової війни. Релігійна політика нацистів. Розпорядження рейхскомісара України. «Про правові відносини релігійних організацій» (1 червня 1942). Релігійні спільноти України під німецькою окупацією (1941–1944). Поширення юрисдикції Польської православної Церкви на українські землі. Митрополит Діонісій Валединський. Почаївський церковний собор (18-23 серпня 1941) і постання Української автономної церкви. Митрополит Олексій Громадський. Відновлення УАПЦ на соборі у Пінську (08-10 лютого 1942). Митрополит Полікарп Сікорський. Спроба об'єднання української автокефальної та автономної церков та протидія їм з боку Москви та Берліна. Єпископ Мстислав Скрипник. Доля ієрархії українських церков. Митрополит Феофіл Булдовський. Міфи про неканонічність ієрархії та колаборацію послідовників автокефалії з німцями. Українські греко-католики під час II Світової війни. Протестантські спільноти – баптисти, адвентисти, п'ятидесятники – в умовах німецької окупації. Єврейські громади: геноцид і знищення. Голокост.

Вплив депортації кримських татар (1944 р.) на релігійне життя. Церковне життя Запоріжжя часів Другої світової війни.

Тема 10. Конфесійні трансформації другої половини 40-х–80-х рр. XX ст.

Ліквідація Української греко-католицької церкви (1946 р.). Насильницьке приєднання до РПЦ. Початок масових репресій проти духовенства, закриття храмів, монастирів, релігійних шкіл. Перехід у підпілля: таємні богослужіння, рукоположення, навчання. Формування духовного спротиву – збереження ідентичності, зв'язки з Ватиканом. Патріарх Йосиф Сліпий.

Атеїстична кампанія 1958–1964 рр. в Україні: її масштаб і наслідки. Церква в Україні доби «застою». Контроль через Раду у справах релігій – реєстрація громад, обмеження їх діяльності. Контроль КДБ над церквою. Зміна ролі церкви: від духовної до декоративно-обрядової. Втрата автономії, русифікація богослужінь, кадрова політика з боку держави. Протестантські конфесії в Україні у 40–80-х рр. XX ст. Часткова легалізація баптистів, адвентистів. Розкол між офіційними і «незареєстрованими» громадами. Катакомбні церкви. Активна участь у самвидаві, духовному просвітництві. Юдейські громади під контролем держави. Заборона релігійних практик кримських татар. Обмеження діяльності римо-католицьких громад. Релігійна течія дисидентського руху. Правозахисний рух за волю віри в Україні. Йосип Тереля, Мирослав Маринович, Іван Гель, Василь Романюк, Петро Виговський, Григорій Василенко. Релігійні рухи в Україні часів «перебудови». 1000-ліття Хрещення Русі. Наслідки конфесійних трансформацій: деградація офіційного релігійного життя; формування нових лідерів; розрив між формальною релігійністю і справжнім духовним життям. Збереження релігійних традицій, мови, обрядів – як форма національного спротиву. Вплив на майбутнє релігійне відродження у 1989–1991 рр.

Тема 11. Релігійні спільноти України доби державної незалежності

Правовий статус релігійних організацій в Україні. Поглиблення організаційних процесів всередині українського православ'я. Національний церковний рух і легалізація Української греко-католицької (1989 р.) та відновлення Української автокефальної (1990 р.) церков. Розкол Російської православної церкви. Постанови Української православної церкви Київський Патріархат (1992 р.). Рух за єдину помісну церкву. Католицизм і протестантизм в Україні. Релігії національних меншин. Неорелігії. Українські релігійні організації поза межами України. Церковні організації України в умовах Революція гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.). Релігійний фактор російської агресії та ставлення церков до подій на Сході України (2014–2017 рр.). Конфесійна карта Запоріжжя доби державної незалежності.

Тема 12. Релігійні чинники часів широкомасштабної російсько-української війни 2022-2025 рр.

Релігія як інструмент війни та пропаганди. Роль Російської православної церкви (РПЦ) у легітимізації агресії: підтримка вторгнення патріархом Кирилом, використання релігійної риторики для виправдання війни. Концепт «руського міра» як ідеологічна основа вторгнення – релігійно-політична доктрина, що поєднує імперські амбіції з православною ідентичністю. Антиукраїнська діяльність УПЦ МП: звинувачення у співпраці з окупантами, підривній діяльності, поширенні проросійських наративів.

Релігійні спільноти як чинник національного спротиву. Проголошення автокефалії Православної Церкви України (ПЦУ). ПЦУ – як духовна альтернатива РПЦ, символ релігійної незалежності. Капеланський рух: участь священників у ЗСУ, духовна підтримка військових. Міжконфесійна солідарність: спільні молитви, гуманітарні ініціативи, підтримка переселенців і постраждалих.

Релігія як дипломатичний і гуманітарний ресурс. Міжнародна релігійна дипломатія: звернення українських церков до світових релігійних лідерів, участь у міжнародних форумах. Соціальні проекти церков: допомога армії, лікарням, освітнім закладам, підтримка біженців. Вплив релігійних лідерів на політичні рішення – приклад місії протестантських церков до Сенату США, що сприяла виділенню військової допомоги.

Політико-правові зміни. Законодавчі ініціативи щодо обмеження діяльності УПЦ МП. Зміни в реєстрації релігійних організацій, перехід парафій до ПЦУ. Державна політика у сфері свободи совісті в умовах війни.

Соціологія релігійності під час війни. Зміна рівня довіри до різних конфесій. Зростання ролі релігії у формуванні громадянської позиції. Поширення нових форм духовності, зокрема онлайн-служб, волонтерських ініціатив.

4. Структура навчальної дисципліни

Вид заняття / роботи	Назва теми	Кількість годин		Згідно з розкладом
		о/д.ф.	з.ф.	
1	2	3	4	5
	Змістовий модуль 1. РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ УКРАЇНИ ДАВНЬОЇ ТА НОВОЇ ДОБИ			
Лекція 1	Тема 1. Теоретичні основи вивчення історії релігійних спільнот України	4	1	1 раз на тиждень / тижні 1, 2
Практичне заняття 1	Тема 1. Теоретичні основи вивчення історії релігійних спільнот України Перелік питань: 1. Роль релігії і церква в історії українського народу. 2. Міждисциплінарні підходи до вивчення історії релігії і церкви в Україні 3. Наукові публікації джерел з історії релігії та церкви в Україні. 4. Архівні масиви джерел з історії релігії та церкви в Україні. 5. Дослідники та проблематика історії релігії і церкви в Україні: історіографія питання.	4	0,5	1 раз на тиждень / тижні 1, 2
Самостійна робота	Тема 1. Теоретичні основи вивчення історії релігійних спільнот України Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3	6	
Лекція 2	Тема 2. Релігії давнього населення України Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2		1 раз на тиждень тиждень 3
Практичне заняття 2	Тема 2. Релігії давнього населення України. Перелік питань: 1. Релігійні уявлення перших спільнот на території прадавньої України. 2. Релігійне світобачення народів Трипільської доби (V–III тис. до н.) 3. Релігія та міфологія кочових народів Північного Причорномор'я I тис. до н. е. 4. Язичництво давніх слов'ян.	2		1 раз на тиждень тиждень 3
Самостійна робота	Тема 2. Релігії давнього населення України. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	6	
Лекція 3	Тема 3. Християнізація Русі та її цивілізаційні наслідки (X–XIII ст.)	2	0,5	1 раз на тиждень тиждень 4
Практичне заняття 3	Тема 3. Християнізація Русі та її цивілізаційні наслідки (X–XIII ст.) Перелік питань: 1. Християнство на Русі до 988 р. 2. Хрещення Русі: легенди, гіпотези, факти. 3. Соціально-політичні і культурні ресурси та динаміка процесу християнізації. 4. Статус та устрій Київської митрополії у домонгольський період. 5. Чернецтво на Русі: ідейні та соціальні джерела, особливості, суспільне значення. 6. Формування української релігійної традиції: етапи, чинники та характерні риси.	2		1 раз на тиждень тиждень 4

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Історія релігійних спільнот України

Самостійна робота	Тема 3. Християнізація Русі та її цивілізаційні наслідки (X–XIII ст.) Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	6	
Лекція 4	Тема 4. Церква в Україні литовсько-польської доби (XIV–XVI ст.). Поділ Київської митрополії.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 5
Практичне заняття 4	Тема 4. Церква в Україні литовсько-польської доби (XIV–XVI ст.). Поділ Київської митрополії. Перелік питань: 1. Зміна статусу православної церкви у Литві та Польщі. 2. Поділ Київської митрополії (1458 р.) у проекції відносин між Константинополем, Римом, Варшавою та Москвою. 3. Початки протестантизму в українських землях. 4. Берестейська унія: генеза та вплив на суспільно-церковне життя першої половини XVII ст.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 5
Самостійна робота	Тема 4. Церква в Україні литовсько-польської доби (XIV–XVI ст.). Поділ Київської митрополії. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	5	
Лекція 5	Тема 5. Церковне життя козацької України у XVII–XVIII ст.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 6
Практичне заняття 5	Тема 5. Церковне життя козацької України у XVII–XVIII ст. Перелік питань: 1. Особливості християнської культури українського козацтва. 2. Козацтво у боротьбі за віру наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. 3. Релігійне питання в добу Української революції середини XVII ст. 4. Підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату (1686 р.). 5. Церковний устрій Запорозьких Вольностей періоду Нової Січі.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 6
Самостійна робота	Тема 5. Церковне життя козацької України у XVII–XVIII ст. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	6	
Лекція 6	Тема 6. Релігійні спільноти України між тиском імперій та викликами модернізації (XVIII – початок XX ст.)	4	0,5	1 раз на тиждень, тижні 7,8
Практичне заняття 6	Тема 6. Релігійні спільноти України між тиском імперій та викликами модернізації (XVIII – початок XX ст.) Перелік питань: 1. Зміни у правовому статусі та організації православної церкви України. 2. Греко-католицька церква та проблеми її розвитку. 3. Формування поліконфесійності. Релігійна карта півдня України. 4. Українська мова у церковному житті. Українські переклади Святого Письма. 5. Національний церковний рух в Україні на початку XX ст.	4	0,5	1 раз на тиждень, тижні 7,8
Самостійна робота	Тема 6. Релігійні спільноти України між тиском імперій та викликами модернізації (XVIII – початок XX ст.) Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944 Підготовка презентації Підготовка до тестової модульної контрольної роботи №1.	2	6	
Змістовий модуль 2. РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ УКРАЇНИ НОВІТНЬОЇ ДОБИ				
Лекція 7	Тема 7. Релігійні спільноти в українській національній революції 1917–1921 рр.	4	1	1 раз на тиждень, тижні 9, 10

Практичне заняття 7	Тема 7. Релігійні спільноти в українській національній революції 1917–1921 рр. Перелік питань: 1. Релігійні запити революції. 2. Особливості релігійної політики Української Центральної Ради та гетьманату Павла Скоропадського. 3. Всеукраїнський православний церковний Собор 1918 р. 4. Національні церковні реформи Директорії УНР. 5. Російська агресія в Україні та її релігійні форми (1917–1920 рр.). 6. Греко-католицька церква в епоху революції. 7. Протестантизм в Україні в умовах революційних викликів 1917–1921 рр. 8. Релігійні процеси на Запоріжжі.	4	0,5	1 раз на тиждень, тижні 9, 10
Самостійна робота	Тема 7. Релігійні спільноти в українській національній революції 1917–1921 рр. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3	6	
Лекція 8	Тема 8. Трагедія українських церков 20–30-х рр. XX ст.	4	0,5	1 раз на тиждень, тижні 11, 12
Практичне заняття 8	Тема 8. Трагедія українських церков 20–30-х рр. XX ст. Перелік питань: 1. Джерела радянської політики нищення релігії та церкви в Україні. 2. Напрямки, форми і масштаби руйнації церкви в Україні. 3. Розкол українського православ'я та боротьба за церковну єдність. 4. Українська Автокефальна Православна Церква та її послідовники. 5. Всеукраїнські протестантські об'єднання: спільне та особливе. 6. Церковне життя Запорізького краю 20–30-х рр. XX ст.	4	0,5	1 раз на тиждень, тижні 11, 12
Самостійна робота	Тема 8. Трагедія українських церков 20–30-х рр. XX ст. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	6	
Лекція 9	Тема 9. Релігійні спільноти України під німецькою окупацією (1941–1944)	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 13
Практичне заняття 9	Тема 9. Релігійні спільноти України під німецькою окупацією (1941–1944) Перелік питань: 1. Активізація церковного життя в Україні в умовах II Світової війни. 2. Релігійні спільноти України під німецькою окупацією (1941–1944 рр.)	2		1 раз на тиждень, тиждень 13
Самостійна робота	Тема 9. Релігійні спільноти України під німецькою окупацією (1941–1944) Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	5	
Лекція 10	Тема 10. Конфесійні трансформації другої половини 40-х–80-х рр. XX ст.	2		1 раз на тиждень, тиждень 14
Практичне заняття 10	Тема 10. Конфесійні трансформації другої половини 40-х–80-х рр. XX ст. Перелік питань: 1. Ліквідація Української греко-католицької церкви (1946 р.) 2. Атеїстична кампанія 1958–1964 рр. в Україні: її масштаб і наслідки. 3. Церква в Україні доби "застою". Релігійне інакомислення. 4. Релігійні рухи в Україні часів "перебудови". 1000-ліття Хрещення Русі.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 14

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Історія релігійних спільнот України

Самостійна робота	Тема 10. Конфесійні трансформації другої половини 40-х–80-х рр. XX ст. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	6	
Лекція 11	Тема 11. Релігійні спільноти України доби державної незалежності	2		1 раз на тиждень / тиждень 15
Практичне заняття 11	Тема 11. Релігійні спільноти України доби державної незалежності Перелік питань: 1. Національний церковний рух і відновлення Української Греко-Католицької (1989 р.) та Автокефальної (1990 р.) церков. 2. Розкол Російської Православної Церкви. Постанови Української Православної Церкви Київський Патріархат (1992 р.) 3. Рух за єдину помісну церкву. 4. Католицизм і протестантизм в Україні. 5. Релігії національних меншин. Неорелігії. 6. Церковні організації України в умовах Революція гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.).	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 15
Самостійна робота	Тема 11. Релігійні спільноти України доби державної незалежності Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	2	6	
Лекція 12	Тема 12. Релігійні чинники часів широкомасштабної російсько-української війни 2022-2025 рр.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 16
Практичне заняття 12	Тема 12. Релігійні чинники часів широкомасштабної російсько-української війни 2022-2025 рр. Перелік питань: 1. РПЦ як інструмент війни та пропаганди. 2. Релігійні спільноти України як чинник національного спротиву. 3. Державна політика у сфері свободи совісті в умовах війни.	2	0,5	1 раз на тиждень, тиждень 16
Самостійна робота	Тема 12. Релігійні чинники часів широкомасштабної російсько-української війни 2022-2025 рр. Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944 Підготовка есе Підготовка до тестової модульної контрольної роботи № 2	2	6	

5. Види і зміст контрольних заходів

Вид заняття/ роботи	Вид контрольного заходу	Зміст контрольного заходу*	Критерії оцінювання та термін виконання*	Усього балів
1	2	3	4	5
Поточний контроль				
Практичні заняття № 1	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичні заняття № 2	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичні заняття № 3	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичні заняття № 4	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3

Практичні заняття № 5	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичні заняття № 6	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Презентація	Представлення і захист творчої роботи: розкриття аналітичного питання у форматі електронної презентації	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	5
Модульна контрольна робота № 1	Тестування	Тест розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Тест на платформі Moodle містить 28 питань. Правильна відповідь на кожне оцінюється в 0,25 балів.	7
Практичне заняття № 7	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичне заняття № 8	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичне заняття № 9	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичне заняття № 10	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичне заняття № 11	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Практичне заняття № 12	Доповідь. Рецензування. Дискусія. Аналіз та інтерпретація історичних джерел. Робота з аналітичними матеріалами.	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	3
Есе	Взаємне оцінювання та публічне рецензування есе	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	5
Модульна контрольна робота № 2	Тестування	Тест розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Тест на платформі Moodle містить 28 питань. Правильна відповідь на кожне оцінюється в 0,25 балів.	7
Усього за поточний контроль				60

Залік	Виконання теоретичних завдань (контрольне тестування)	Питання для підготовки розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Тест на платформі Moodle містить 40 питань. Кожне оцінюється в 0,5 балів. Тип питання: багатоваріантне.	20
	Виконання практичних завдань (відповіді на 2 аналітичних питання, кожне з яких оцінюється в 10 балів)	Завдання розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	Критерії оцінювання https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=5944	20
Усього за підсумковий контроль				40

Шкала оцінювання ЗНУ: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

6. Основні навчальні ресурси

Рекомендована література

- Балух В. Благодійницька діяльність Церкви в Україні (XVIII – перша половина XIX ст.). *Світоглядно-ціннісні засади соціальної інтеграції й інклюзивні практики в Україні*. Матеріали міжнародної науково практичної конференції (м. Чернівці, 30-31 жовтня 2025 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 156–159. URL: <https://philcult.chnu.edu.ua/media/z3slng4/svitohliadno-tsinnisni-zasady-sotsialnoi-intehratsii-i-inkliuzyvni-praktyky-v-ukraini.pdf#page=157>
- Бондарчук П. Релігійне життя населення. *Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси* / Відп. ред. В. Даниленко; Упоряд.: В. Крупина, М. Смольницька. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2022. С. 776–885. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0018684>
- Ветошніков К. Надання дозволу на висвячення Київського митрополита Московському Патріарху в 1686 році. *Труди Київської духовної академії*. 2024. Т. 24. С. 244–285. URL: <https://works.kpba.edu.ua/index.php/trudy/article/download/25/28/88>
- Висновок релігієзнавчої експертизи Статуту про управління Української Православної Церкви на наявність церковно-канонічного зв’язку з Московським патріархатом. 2023. 27 січня. URL: <https://dess.gov.ua/vysnovok-relihiieznachchoi-ekspertyzy-statutu-pro-upravlinnia-ukrainskoi-pravoslavnoi-tserkvy/>
- Ігнатуша О., Грузова Т. Церква в умовах Голодомору 1932–1933 рр.: історіографічний дискурс. *Сторінки історії*. 2021. № 43. С. 64–79. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.53.2021.248481>
- Ігнатуша О., Ігнатуша О., Ігнатуша Г. Релігія та Дніпробуд (1927–1932): ілюзія вигнання. *Краєзнавство*. 2023 № 1-2. С. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.15407/kraieznavstvo2023.01-02.079>

7. Ігнатуша О. М. Церква як інформаційна платформа для поширення російських імперських наративів в Україні XIX ст. (Мікроісторичні епізоди). *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2025. Т. 36 (75). № 2. С. 70–77. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/2.10>
8. Історія Української Православної Церкви / Д. Гордієнко, В. Клос, Ю. Мицик, І. Преловська. Харків : Фоліо, 2025. 256 с.
9. Киричук О. Дослідження історії християнської Церкви в Х–XVII ст. на сторінках Наукового щорічника «Історія релігій в Україні» (2010–2020). *Історія релігій в Україні: науковий щорічник*. Львів: Видавнич. відділ Львів. музею історії релігії «Логос», 2021. Вип. 31. С. 42–58. URL: <https://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1374/1374>
10. Клепак А. Рух за автокефалію української церкви в перший рік революції: настрої, тенденції та внутрішній спротив серед духовенства (за матеріалами газети «Нова рада»). *Сіверянський літопис*, 2025. № 2, С. 74–81. URL: <https://doi.org/10.58407/litopis.250208>
11. Колодний А. М., Филипович Л. О. Іван Огієнко про право України на свою православну автокефалію. *Історія релігій в Україні: науковий щорічник*. Львів: Видавнич. відділ Львів. музею історії релігії «Логос», 2022. Вип. 32. С. 5–15. URL: <https://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1437/1447>
12. Колодний А. М. Релігія в контексті світоглядних виявів Тараса Шевченка (до двісті десятиї річниці від дня народження поета-мислителя). *Українське Релігієзнавство*. 2024. Вип. 95. С. 78–87.
13. Лисенко О. «Православний фронт» гібридного протистояння. Київ: ТОВ «Видавництво "Кліо"», 2025. 256 с.
14. Міжнародна конференція «Церковна дипломатія і релігійний вимір російсько-української війни». Програма конференції. 2023. 29-30 червня. *Український Католицький Університет*. Офіційний сайт. URL: <https://ucu.edu.ua/events/mizhnarodna-konferentsiya-tserkovna-dyplomatiya-i-religijnyj-vymir-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/>
15. Преловська І. Синодально-Канонічний Томос Вселенського Константинопольського патріархату 13 листопада 1924 року: причини й обставини появи та наслідки для Православної Церкви в Україні (До 100-ої річниці з нагоди підписання документа). *Труди Київської духовної академії*. 2024. Т. 24. С. 177–210. URL: <https://works.kpba.edu.ua/index.php/trudy/article/view/191/181>
16. Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри: збірник наукових праць. Вип. 10 / Відп. ред. М. І. Михайлуца; Упоряд.: О. Дзинглюк, К. Поткіна. Одеса: Олді+, 2025. 586 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0018957>
17. Ричка В. Княгиня Ольга: Предвісниця християнської землі. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2025. 296 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0018887>
18. Саган О. Сучасне православ'я в Україні: «розмосковлення» історії та перспективи розвитку. Тернопіль: Крила, 2024. 224 с.
19. Слово Митрополита Київського і всієї України Епіфанія з нагоди четвертої річниці Об'єднавчого Собору. *Труди Київської духовної академії*. 2022. Т. 22. С. 14–15. URL: <https://works.kpba.edu.ua/index.php/trudy/article/view/51/55>
20. Солохненко В. Культурно-просвітня діяльність протестантів на українських теренах другої чверті XVI – середини XVII ст. у працях вітчизняних дослідників. *Сіверянський літопис*. 2024. № 5, С. 145–155. URL: <https://doi.org/10.58407/litopis.240517>
21. Тарасенко С. В. Українське капеланство в контексті державно-релігійних процесів: історичний та сучасний вимір. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2025. № 2. Т. 36(75). С. 131–138. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/2_2025/21.pdf
22. Токман В. Українська автокефалія в національному та глобальному контекстах. *Стратегічна панорама*. 2023. № 1. С. 47–58. URL: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2023.05>

23. Труш Т. В. Християнська геополітика: Його Всесвятість Вселенський Патріарх Варфоломій I та українська автокефалія. *Софія. Бюлетень гуманних і релігійних студій*, 2022. № 19(1). С. 67–70. URL: <https://doi.org/10.17721/sophia.2022.19.15>
24. Українське суспільство, держава і церква під час війни. церковно-релігійна ситуація в Україні-2024 (Інформаційні матеріали). Київ: Razumkov centre, 2024. 116 с. URL: <https://surl.lu/gzrokk>
25. Чистяков В. Імперська політика Катерини II щодо української церкви (друга половина XVIII ст.) в українській діаспорній історіографії. *Сіверянський літопис*, 2024. № 6. С. 86–98. <https://doi.org/10.58407/litopis.240609>
26. Casanova José. The Three Kyivan Churches of Ukraine and the Three Romes. *East/West: Journal of Ukrainian Studies*. 2022. Vol. 9. No. 1. P. 209–234. DOI: <https://doi.org/10.21226/ewjus714>
27. Ihnatusha O. Soviet anti-religious hybrid propaganda in Ukraine in the 1930s: nature and specificity. *Propaganda and public consciousness in the south and east of Ukraine (1930s – early XXI century) : scientific monograph / V. Burenkov, T. Vynarchuk, T. Hruzova and others*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 46–69. URL: https://files.znu.edu.ua/files/ZNU_Monographs/0061991.pdf
28. Kotzer S. Russian Orthodoxy, Nationalism and the Soviet State during the Gorbachev Years, 1985–1991. *Journal of Church and State*. 2021. Vol. 63. No 2. P. 340–342. DOI: <https://doi.org/10.1093/jcs/csab012>
29. Negron Zacarias. To Whom Much is Given: The Russian Orthodox Church's Role in the Russo-Ukrainian War. *Journal of Church and State*. 2025; Vol. 67. No 1 : csae046. DOI: <https://doi.org/10.1093/jcs/csae046>
30. Kałużny Tadeusz. De Facto or De Iure? Ukrainian Autocephaly as a Contentious Issue in Orthodoxy. *Collectanea Theologica*. 2023. 93(3). P. 175–200. DOI: <https://doi.org/10.21697/ct.2023.93.3.07>

Інформаційні ресурси

1. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/>
2. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
3. Інститут релігійної свободи. URL: <http://www.irs.in.ua>
4. Історична правда. URL: <http://www.istpravda.com.ua/>
5. Львівський музей історії релігії. URL: <http://www.museum.lviv.ua>
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Православна Церква України. URL: <https://www.pomisna.info/uk/>
8. Релігійно-інформаційна служба України. URL: <http://risu.org.ua>
9. Релігія в Україні. URL: <http://www.religion.in.ua>
10. Українське релігієзнавство. URL: <https://uars.info/index.php/uars>
11. Український інститут національної пам'яті. URL: <http://www.memory.gov.ua/sitemap>
12. Український історичний журнал. URL: <http://uhj.history.org.ua/uk/home>
13. Український католицький університет (УКУ): <https://ucu.edu.ua>.
14. Historians.in.ua. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/>
15. Zaporizhzhia Historical Review. URL: <https://istznu.org/index.php/journal>

7. Регуляції і політики курсу

Пропуски занять. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Пропущені заняття студенти відпрацьовують, отримуючи на них відповідні бали, під час консультацій у дні визначені графіком (див. сторінка дисципліни в Moodle) або в інші дні за попереднім узгодженням з викладачем. Комунікація щодо часу консультацій відбувається через систему СЕЗН ЗНУ (платформа Moodle) або електронну пошту. Консультації проходять у форматі онлайн-співбесід на платформі ZOOM або Google-Meet. Відпрацювання

пропущених занять відбувається в індивідуальному порядку протягом семестру до кінця залікового тижня. Відпрацювання занять може здійснюватися й шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 50% невідпрацьованих пропущених занять і не набрали 35 балів, до сесії не допускаються. Відпрацювання пропущених занять припиняється по досягненні студентом 35 балів.

Політика академічної доброчесності. Одне з важливих завдань навчального процесу – формування нульової толерантності до академічної недоброчесності. Відповідно до чинних правових норм, порушенням норм академічної доброчесності зокрема вважається: плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства; фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання. З метою формування відповідального ставлення до наукової діяльності та оприлюднення її результатів усі письмові роботи, що виконуються студентами під час проходження курсу, можуть бути перевірені на наявність плагіату за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, яке використовує ЗНУ, результати перевірки аналізуються викладачем під час оцінювання роботи. Роботи, в яких виявлено ознаки плагіату або інших форм академічної недоброчесності, до розгляду не приймаються і відхиляються без права перескладання. Якщо ви не впевнені, чи підпадають зроблені вами запозичення під визначення плагіату, будь ласка, проконсультуйтеся з викладачем. Будь-яка ідея, думка чи речення, ілюстрація чи фото, яке ви запозичуєте, має супроводжуватися посиланням на першоджерело. Висока академічна культура та європейські стандарти якості освіти, яких дотримуються в ЗНУ, вимагають від студентів відповідального ставлення до вибору джерел. Посилання на такі ресурси, як бази даних рефератів та письмових робіт (Studopedia.org та подібні) є неприпустимим. Рекомендовані бази даних для пошуку джерел зазначені вище в цьому силабусі.

Використання комп'ютерів і телефонів на занятті. Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). Будь ласка, не забувайте активувати режим «без звуку» до початку заняття. Політика використання ІІІ: ІІІ може використовуватися як інструмент попереднього пошуку інформації. Усі аналітичні, інтерпретаційні та текстові частини завдань студент виконує самостійно. Використання ІІІ для створення готових відповідей розглядається як академічна недоброчесність.

Комунікація. Планове спілкування викладача зі студентами відбувається згідно розкладу під час аудиторних занять та щотижневих консультацій викладача. За необхідністю воно може відбуватися на платформі ZOOM або Google-Meet. Базовою платформою для комунікації викладача з аспірантами є платформа Moodle. Важливі повідомлення загального характеру регулярно розміщуються викладачем на форумі курсу. Для індивідуальних питань використовується сервіс приватних повідомлень. У випадку недоступності платформи Moodle використовується електронна пошта. Відповіді на запити студентів подаються викладачем впродовж трьох робочих днів. Для оперативного отримання повідомлень про оцінки та нову інформацію, розміщену на платформі Moodle, будь ласка, переконайтеся, що адреса електронної пошти, зазначена у вашому профайлі на Moodle, є актуальною, та регулярно перевіряйте папку «Спам». Якщо за технічних причин доступ до Moodle є неможливим або ваше питання потребує термінового розгляду, надішліть електронного листа на пошту або у зазначені меседжери викладача. У листі обов'язково вкажіть ваше прізвище, ім'я та курс.

Визнання результатів неформальної/інформальної освіти. Процедура забезпечення якості визнання результатів неформального та інформального навчання є складовою системи

внутрішнього забезпечення якості освіти ЗНУ. Правила зарахування результатів навчання які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам) визначені у Положенні ЗНУ Про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти (<https://tinyurl.com/33m686aj>).

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ГРАФІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 2025-2026 н. р. доступний за адресою: <https://tinyurl.com/yckze4jd>.

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих студентами знань, навичок та вмінь (атестації, заліки, іспити та інші форми контролю) є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до Положення про організацію та методику проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів ЗНУ: <https://lnk.ua/gk4x2wkVy>.

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (в тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання студенту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Порядок повторного вивчення визначається Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ: <https://lnk.ua/9MVwgEpVz>.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ: <https://lnk.ua/EYNg6GpVZ>.

Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до: Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ: <https://lnk.ua/QRVdWGwe3>; Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ: <https://lnk.ua/3R4avGqeJ>.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Телефон довіри практичного психолога **Марті Ірини Вадимівни** (061) 228-15-84, (099) 253-78-73 (щоденно з 9 до 21).

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ
Запорізького національного університету: **Банах Віктор Аркадійович**

Електронна адреса: v_banakh@znu.edu.ua

Гаряча лінія: тел. (061) 227-12-76, факс 227-12-88

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Спеціалізована допомога: (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: <https://lnk.ua/5pVJr17VP>.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Наукова бібліотека: <https://library.znu.edu.ua/>. Графік роботи абонементів: понеділок-п'ятниця з 08.00 до 16.00; вихідні дні: субота і неділя.

Система ЕЛЕКТРОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (СЕЗН ЗНУ): <https://moodle.znu.edu.ua/>.

Посилання для відновлення паролю: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015>.

Центр інтенсивного вивчення іноземних мов: <https://sites.znu.edu.ua/child-advance/>.